



ΟΜΙΛΟΣ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΩΝ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ 1ου ΚΡΙΤΗΡΙΟΥ ΕΞΕΤΑΣΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ (*)

ΟΜΑΔΑ Α΄

A1

α. **«Συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή» (1774):** Με τη συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή (1774) μεταξύ της Ρωσίας και της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, τα χριστιανικά -ελληνικά- πλοία προστατεύονταν από τη ρωσική ισχύ και έτσι ευνοήθηκε η ραγδαία ανάπτυξη των δραστηριοτήτων τους. [σελ. 20]

β. **«εθνικές γαίες»:** [Από τα πολλά προβλήματα που κληροδότησε η οθωμανική κατοχή στο νέο ελληνικό κράτος, ξεχώριζε για την έκταση, τη σημασία και την πολυπλοκότητα του το ζήτημα των «εθνικών γαιών»]. «Εθνικές γαίες» ήταν οι ακίνητες, οι κτηματικές ιδιοκτησίες των Οθωμανών στις περιοχές που περιήλθαν στον έλεγχο του ελληνικού κράτους. Η γη αυτή ανήκε είτε στο οθωμανικό δημόσιο είτε σε μουσουλμανικά ιδρύματα είτε σε ιδιώτες, ως ιδιοκτησία ή ως δικαίωμα νομής (εκμετάλλευσης). Οι περιουσίες αυτές περιήλθαν στην κυριότητα του ελληνικού κράτους «επαναστατικό δικαίω». Υπολογίζεται ότι η έκταση των εθνικών κτημάτων ανερχόταν χονδρικά σε 4.000.000 έως 5.000.000 στρέμματα. [σελ. 23-24]

γ. **«Φεντερασιόν»:** Η ενσωμάτωση της Θεσσαλονίκης στην Ελλάδα (μετά το τέλος των Βαλκανικών πολέμων), μιας πόλης με σημαντικό -για τα μέτρα της περιοχής- βιομηχανικό υπόβαθρο και με κοσμοπολίτικο χαρακτήρα, αποτέλεσε σημείο αναφοράς για το εργατικό κίνημα. Η μεγάλη πολυεθνική εργατική οργάνωση της πόλης, η Φεντερασιόν, με πρωτεργάτες σοσιαλιστές από την ανοιχτή σε νέες ιδέες εβραϊκή κοινότητα της πόλης, αποτέλεσε σημαντικό δίαυλο για τη διάδοση σοσιαλιστικής και εργατικής ιδεολογίας στη χώρα. [σελ. 46]

A2

1. β
2. ε
3. δ
4. α
5. γ

B1

(α) Το μεγάλο βήμα για την οργάνωση ελληνικού τραπεζικού συστήματος έγινε το 1841, με την ίδρυση της Εθνικής Τράπεζας. Τα κεφάλαια για την ίδρυσή της προήλθαν κυρίως από το εξωτερικό, ενώ έντονη ήταν η παρουσία κρατικών παραγόντων στις ιδρυτικές διαδικασίες. Οι κύριοι μέτοχοι της Τράπεζας ήταν ο κεφαλαιούχος Εϋνάρδος, το ελληνικό κράτος (20% του αρχικού κεφαλαίου), Έλληνες έμποροι και επιχειρηματίες της διασποράς, ξένες προσωπικότητες από το χώρο της οικονομίας αλλά και της πολιτικής. Θεμελιωτής της και πρώτος διοικητής υπήρξε ο Γεώργιος Σταύρου. Στις επόμενες διευρύνσεις του κεφαλαίου της Τράπεζας άρχισαν να μετέχουν κεφαλαιούχοι, έμποροι κυρίως, του ελληνικού χώρου (Σκουζές, Ράλλης κ.λπ.). Η δραστηριότητά της στα πρώτα στάδια ήταν μάλλον χωρίς σαφή προσανατολισμό, καθώς οι συνθήκες που επικρατούσαν στην ελληνική οικονομία δεν ήταν δυνατόν να αλλάξουν με ταχείς ρυθμούς. Το μεγάλο της πλεονέκτημα και ταυτόχρονα η κύρια πηγή εσόδων της ήταν το εκδοτικό δικαίωμα, η δυνατότητα της να εκδίδει τραπεζογραμμάτια, χαρτονομίσματα δηλαδή, για λογαριασμό του ελληνικού κράτους. Το τελευταίο μάλιστα ενίσχυε ή και επέβαλλε την κυκλοφορία τους.

(β) Προοδευτικά οι εργασίες της Τράπεζας εξαπλώθηκαν από την Αθήνα στις κύριες επαρχιακές πόλεις (Ερμούπολη 1845, Πάτρα 1846 κ.λπ.), γεγονός που βοήθησε στην αντιμετώπιση των αρνητικών επιρροών που ασκούσε το τοκογλυφικό σύστημα. Η Τράπεζα κέρδισε την εμπιστοσύνη της ελληνικής κοινωνίας, πράγμα που είχε ως συνέπεια τις διαδοχικές διευρύνσεις του μετοχικού της κεφαλαίου. Παρά την εξάπλωση του τραπεζικού συστήματος και την εμφάνιση νέων τραπεζικών ιδρυμάτων, η Εθνική Τράπεζα παρέμεινε για πολλές δεκαετίες το κυρίαρχο τραπεζικό συγκρότημα του ελληνικού χώρου. [σελ. 27-28]

B2

Από τα υπόλοιπα δημόσια έργα που υλοποιήθηκαν στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα το κυριότερο ήταν η αποξήρανση μεγάλων εκτάσεων που καλύπτονταν από νερά λιμνών και ελών. Πέρα από το γεγονός ότι η αποξήρανση έδινε πλούσια καλλιεργήσιμη γη, ήταν και ο μόνος τρόπος καταπολέμησης της ελονοσίας, της αρρώστιας που αποτελούσε μάλιστα για την αγροτική Ελλάδα ως τα μέσα του 20^{ου} αιώνα. Πολλά αποστραγγιστικά έργα έγιναν στη χώρα, με πιο σημαντικό την αποξήρανση της λίμνης Κωπαΐδας στη Βοιωτία.

Εκτός από το σιδηροδρομικό δίκτυο, το μεγαλύτερο τεχνικό έργο που κατασκευάστηκε αυτήν την εποχή ήταν η διάνοιξη της διώρυγας της Κορίνθου. Το έργο ξεκίνησε το 1881 από μια υπερβολικά αισιόδοξη γαλλική τεχνική εταιρεία. Ύστερα από πολλές τεχνικές και οικονομικές περιπέτειες, το έργο ολοκληρώθηκε το 1893, βελτιώνοντας τους όρους της ναυσιπλοΐας, καθώς έκανε περιττό τον περίπλου της Πελοποννήσου. Επιπλέον, με τη διάνοιξη του πορθμού του Ευρίπου και την κατασκευή φάρων στις ακτές, η ναυσιπλοΐα ευνοήθηκε ιδιαίτερα κατά την περίοδο αυτή. [σελ. 32-33]

ΟΜΑΔΑ Β΄

ΘΕΜΑ Γ1

[σελ. 37-38, Κατά το έτος 1893 ... ελληνικής οικονομίας]

Κατά το έτος 1893 η Ελλάδα βρέθηκε σε αδυναμία να εξυπηρετήσει τα τοκοχρεολύσια των εξωτερικών της δανείων και ζήτησε επαναδιαπραγμάτευση του δημόσιου χρέους της. Η «πτώχευση», όπως χαρακτηρίστηκε, δεν ήταν ασυνήθιστη επιλογή των φτωχότερων κρατών, στην Ελλάδα όμως της εποχής εκείνης είχε μεγάλο πολιτικό κόστος. **Νωρίτερα, όπως προκύπτει από το παράθεμα Α της «Ιστορίας του Ελληνικού Έθνους» ο Χ. Τρικούπης είχε επιδιώξει ανεπιτυχώς να λάβει η χώρα νέο δάνειο προκειμένου να αποπληρώσει τα προηγούμενα. Επομένως, τον Δεκέμβριο του 1893 κήρυξε στη Βουλή την πτώχευση της Ελλάδας, ενέργεια που προκάλεσε άμεσα την έντονη αντίδραση των ξένων πιστωτών. Οι διαπραγματεύσεις με τις πιστώτριες χώρες, που σύμφωνα με το κείμενο Β της «Ιστορίας του Ελληνικού Έθνους» δεν χαρακτηρίζονταν από επιτυχία, συνεχίστηκαν μέχρι τον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897. Το κείμενο Α τονίζει ότι στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων οι δανειστές της Ελλάδας αξίωναν να επιβληθεί επί των εσόδων του ελληνικού κράτους διεθνής έλεγχος. Η ήττα του ελληνικού στρατού και η υποχρέωση της Ελλάδας να καταβάλει υπέρογκες πολεμικές αποζημιώσεις στην Οθωμανική αυτοκρατορία έθεσαν το ζήτημα σε νέες βάσεις. Πράγματι, μετά την ήττα της, η Ελλάδα – σύμφωνα με τις διεθνείς αρχές- όφειλε να αποζημιώσει την Τουρκία (κείμενο Β).**

Τα οικονομικά του ελληνικού κράτους οδηγήθηκαν σε καθεστώς Διεθνούς Οικονομικού Ελέγχου (ΔΟΕ). **Μάλιστα, ο ΔΟΕ θεωρήθηκε ως αποτέλεσμα του ατυχούς ελληνοτουρκικού πολέμου, όπως επισημαίνεται στο κείμενο Β. Επιπλέον, η Χρ. Αγριαντώνη στο έργο «Η ελληνική οικονομία, η συγκρότηση του ελληνικού καπιταλισμού, 1871-1909» αναφέρει ότι ο θεσμός αυτός είχε εφαρμοστεί και σε άλλες πτωχευμένες χώρες. Θα ιδρυόταν στην Αθήνα μια διεθνής επιτροπή αντιπροσώπων των ξένων Δυνάμεων. Εκπρόσωποι έξι δυνάμεων (Αγγλία, Γαλλία, Αυστρία, Γερμανία, Ρωσία, Ιταλία) ανέλαβαν τη διαχείριση βασικών κρατικών εσόδων, με όρους που ευνοούσαν τις πιστώτριες χώρες (κείμενο Γ).** Επρόκειτο για τα έσοδα των μονοπωλίων αλατιού, φωτιστικού πετρελαίου, σπέρτων, παιγνιόχαρτων, χαρτιού σιγαρέτων, τα έσοδα από την εξόρυξη της σμύριδας της Νάξου, το φόρο καπνού, τα λιμενικά δικαιώματα του Πειραιά, το φόρο χαρτοσήμου, **τα έσοδα των τελωνείων (κείμενο Γ)** κ.λπ. Το ύψος αυτών των εσόδων ανερχόταν σε 28.000.000 έως 30.000.000 δραχμές.

Στόχος αυτής της υποχρεωτικής διαχείρισης ήταν η εκπλήρωση των υποχρεώσεων της χώρας προς την Οθωμανική αυτοκρατορία, δηλαδή η καταβολή της πολεμικής αποζημίωσης ύψους 92.000.000 δραχμών και η εξυπηρέτηση των άλλων δανείων, **στοιχεία που επιβεβαιώνονται πλήρως από το κείμενο Γ. Παράλληλα, το παράθεμα Β συμπληρώνει ότι η κάλυψη της πολεμικής αποζημίωσης 4 εκατομμυρίων τουρκικών λιρών θα ήταν δυνατό να πραγματοποιηθεί μόνο μέσω της λήψης ενός εξωτερικού δανείου (κείμενο Β).** Η διεθνής επιτροπή, που ξεκίνησε τη λειτουργία της το 1898 (τον Φεβρουάριο, όπως δηλώνεται στο κείμενο Γ), αντιμετώπισε τις τρέχουσες ανάγκες με ένα μεγάλο δάνειο, που χορηγήθηκε με την εγγύηση των Δυνάμεων. Στη συνέχεια, εκτός από το βασικό της ρόλο, δηλαδή την εξασφάλιση της αποπληρωμής των δανείων, λειτούργησε επιπρόσθετα ως τεχνικό συμβουλευτικό σώμα, συμβάλλοντας γενικότερα στη βελτίωση των επιδόσεων της ελληνικής οικονομίας.

Τα αποτελέσματα ήταν θετικά και έγιναν ορατά λίγα χρόνια αργότερα. Η εγγύηση των Δυνάμεων αύξησε την πιστοληπτική ικανότητα του κράτους, ενώ ο έλεγχος απάλλαξε τους δημοσιονομικούς μηχανισμούς από δυσλειτουργίες του παρελθόντος.

ΘΕΜΑ Δ1

[σελ. 50-51, Το Νοέμβριο του 1920 ... βαρύτατες συνέπειές της]

Η συμμετοχή της Ελλάδας στον Α' Παγκόσμιο πόλεμο έγινε κάτω από δύσκολες και περίπλοκες συνθήκες. Η σύγκρουση του παλατιού με τον Βενιζέλο, ο *Διχασμός*, όπως ονομάστηκε, και οι διάφορες πτυχές του, είχαν οπωσδήποτε μεγάλο οικονομικό και κοινωνικό κόστος και υπονόμισαν πολλά από τα κεκτημένα της προηγούμενης περιόδου. Όταν, με την επέμβαση των Συμμάχων, ενοποιήθηκε το 1917 η χώρα υπό τον Βενιζέλο, στάθηκε αδύνατο να αναλάβει, χωρίς εξωτερική αρωγή, το κόστος της συμμετοχής στον πόλεμο. Οι Σύμμαχοι προχώρησαν τότε σ' έναν ιδιόμορφο δανεισμό της χώρας, που θα είχε οδυνηρές συνέπειες στο μέλλον, μέσω του οποίου όμως επιτράπη στη χώρα η συμμετοχή σε διάφορες στρατιωτικές επιχειρήσεις υπό την αιγίδα την Αντάντ.

Το Νοέμβριο του 1920 η φιλοσυμμαχική κυβέρνηση του Βενιζέλου έχασε τις εκλογές και την εξουσία ανέλαβαν τα φιλοβασιλικά κόμματα που έσπευσαν να επαναφέρουν τον ανεπιθύμητο στους Συμμάχους βασιλιά Κωνσταντίνο. Οι Σύμμαχοι, σε αντίποινα, έσπευσαν να αποσύρουν την κάλυψη του χαρτονομίσματος και έτσι, ένα σημαντικό τμήμα της νομισματικής κυκλοφορίας βρέθηκε χωρίς αντίκρυσμα, **στοιχείο που επιβεβαιώνεται πλήρως από το παράθεμα «Ελλάς. Η σύγχρονη συνέχεια. Από το 1821 μέχρι σήμερα» (Θ. Βερέμης, Γ. Κολιόπουλος)**. Επιπλέον, από το 1918 και μετά, ο κρατικός ισολογισμός έκλεινε με παθητικό, ενώ ταυτόχρονα η παρουσία στη Μικρά Ασία εξελίχθηκε σε σκληρό και δαπανηρό πόλεμο.

Το Μάρτιο του 1922 τα δημοσιονομικά δεδομένα έφτασαν σε πλήρες αδιέξοδο, το οποίο αντιμετωπίστηκε με έναν απρόσμενο τρόπο. Λίγους μήνες πριν από την κατάρρευση του Ελληνικού Μετώπου στη Μικρά Ασία, η Κυβέρνηση προέβη σε ένα πρωτότυπο εσωτερικό αναγκαστικό δάνειο, με διχοτόμηση του χαρτονομίσματος. **Το παράθεμα Α αναφέρει ότι προκειμένου να καλυφθούν τα έξοδα του Μικρασιατικού πολέμου η κυβέρνηση τον Απρίλιο του 1922 προχώρησε σε ένα αναγκαστικό εσωτερικό δάνειο. Η πηγή Β «Ιστορία του Ελληνικού Κράτους 1830-1920» προσθέτει ότι επρόκειτο για συνδυασμό εσωτερικού δανείου και υποτίμησης του εθνικού νομίσματος. Τα χαρτονομίσματα κόπηκαν στη μέση (κείμενο Α), σχεδόν όλα τα φυσικά και νομικά πρόσωπα στην Ελλάδα αναγκάστηκαν να διχοτομήσουν τα χαρτονομίσματά τους (κείμενο Β).** Το αριστερό τμήμα εξακολουθούσε να κυκλοφορεί στο 50% της αναγραφόμενης αξίας, ενώ το δεξιό ανταλλάχθηκε με ομολογίες του Δημοσίου. **Οι πολίτες ήταν υποχρεωμένοι να ανταλλάξουν το μισό χαρτονόμισμα με κρατικά ομόλογα (με επιτόκιο 6,5%), καθώς και να διατηρήσουν το άλλο μισό που «διατήρησε την ονομαστική αξία του ολοκλήρου» (κείμενα Α και Β).**

Η επιχείρηση στέφθηκε από επιτυχία, το κράτος απέκτησε 1.200.000.000 δραχμές. Η παραπάνω ενέργεια οδήγησε στην εξοικονόμηση 1.500.000.000 δραχμών, σύμφωνα με το κείμενο Α. Παράλληλα, όπως προκύπτει από το κείμενο Γ, η διχοτόμηση ενίσχυσε την κρατική παρεμβατικότητα, ενώ παρείχε κίνητρα για την ενίσχυση της εγχώριας παραγωγής. Η υποτίμηση της δραχμής φαίνεται ότι συνιστούσε μία επί της ουσίας

αναδιανομή του εθνικού πλούτου, με σκοπό την εξυπηρέτηση των οικονομικών συμφερόντων του κράτους και της τότε αστικής τάξης μέσω των ευνοϊκών ρυθμίσεων που έγιναν για τη δημιουργία βιομηχανικών μονάδων. Βέβαια, όπως τονίζεται στο κείμενο Β, τα χρήματα που αποκτήθηκαν μέσω της διχοτόμησης σπαταλήθηκαν γρήγορα λόγω των κρατικών δαπανών και του πληθωρισμού της περιόδου. Το πείραμα επαναλήφθηκε το 1926 από τον δικτάτορα Πάγκαλο. Στην περίπτωση αυτή, το εσωτερικό δάνειο αφορούσε το 1/3 του νομίσματος και πρόσφερε 1250 εκατομμύρια δραχμές (κείμενο Γ). Φυσικά, ο νομισματικός ελιγμός της διχοτόμησης της δραχμής δεν στάθηκε ικανός να προλάβει τη Μικρασιατική καταστροφή και τις βαρύτατες συνέπειές της.

(*) Οι απαντήσεις συντάχθηκαν από την ομάδα διδασκόντων του Τομέα Ιστορίας του Φροντιστηρίου **αξία** και αποτελούν πνευματική τους ιδιοκτησία.

Η χρήση τους εκτός Φροντιστηρίου, επιτρέπεται μόνο για εκπαιδευτικούς σκοπούς. Οποιαδήποτε άλλη χρήση ή αναπαραγωγή χωρίς άδεια, μπορεί να επιφέρει τις προβλεπόμενες από το Νόμο κυρώσεις.

